

TEXT: PAVLA KOSAŘ / FOTO: PROFIMEDIA

O TRHU S UMĚNÍM (9)

KUPUJETE PŘEDVÁLEČNÉ VÝTVARNÉ DÍLO? DOBŘE SI ZJISTĚTE, JESTLI JE ZA DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY NEUKRADLI NACISTÉ - JINAK BY VÁS MOHLO ČEKAT NEPŘÍJEMNÉ PŘEKVAPENÍ.

O důležitosti prověřené provenience již v tomto seriálu byla řeč. Jaká specifika s sebou však nese sbírání umění, jež vzniklo ještě před druhou světovou válkou? Soudní spory o vlastnictví předválečných uměleckých předmětů se v posledních desetiletích objevují velice často. V některých případech mají tyto soudní spory dalekosáhlé důsledky. Dotčené dílo může zcela ztratit hodnotu nebo o něj může dosavadní majitel dokonce přijít. Dosud jsme o takových soudních sporech slyšali hlavně zpoza

oceánu. Podle aktuálních zpráv z německého i francouzského tisku, které tomuto tématu momentálně věnují zvýšenou pozornost, je ale jasné, že už nálepka „looted art“ (uloupené umění) znamená velký problém nejen ve Spojených státech, ale i v Evropě.

V dobách třetí říše byla umělecká díla hojně konfiskována, a to jak ze soukromých, tak i ze státních sbírek. Sám Hitler a další vysoce postavení nacističtí pohlaváři, zejména Göring, byli vášnivými sběrateli umění. Předměty odpovídající jejich vkusu

drancovali pro svoji potřebu ve velkém. Hitler dokonce ve svém rodiném Linzi plánoval monumentální muzeum, pro které mu specialisté vyhledávali a vytipovávali díla i s adresou jejich současného umístění. Naopak tzv. „zvrhlé umění“ (expressionismus, kubismus, fauvismus atd.), jak jej nacisté pojmenovali, buď systematicky ničili, nebo prodávali pod cenou za účelem získání prostředků k financování zbrojního průmyslu. Detailně o celé problematice pojednává výborný dokument The Rape of Europa z roku 2006.

Doposud byl na „looted art“ nejcitlivější americký trh a jeho sběratelé. Právě odtud se ozývalo nejvíce zpráv o prověřování vlastníků vedoucí až před zahájení druhé světové války a o následných soudních sporech.

V každé americké učebnici Art Law nalezneme spoustu takových kauz. Pro ilustraci můžeme nastínit několik z nich. V loňském roce, kdy se v Christie's dražila pozůstalost Elizabeth Taylorové, jedním z prodaných obrazů bylo i plátno Vincenta van Gogha Vue de l'Asile et de la Chapelle de Saint-Remy z roku 1889 (10,1 milionu liber). Když byl obraz v aukci nabízen naposledy – v roce 1990 – z důvodu sporné provenience o něj sběratelé neprojevili žádný zájem. V roce 1963 plátno pro Elizabeth Taylor vydražil její otec, jenž byl shodou okolností galerista, za 92 tisíc liber. Obraz ale začali nárokovat dědicové Margarete Mauthnerové s námitkou, že obraz byl v roce 1939 z Německa zabaven nacisty a má být navrácen. Po soudním sporu odehrávajícím se v letech 2004 až 2007 dal soud nakonec za pravdu

Elizabeth Taylorové, a to mimo jiné s odůvodněním, že dědicové se svým nárokem otáleli až příliš dlouho. Veřejně přístupné informace o van Goghově obrazu totiž byly publikovány v aukčním katalogu už v roce 1963. Dále soud přihlédl i k tomu, že byly dohledány materiály prokazující prodej obrazu již ve 20. letech 20. století, tedy před nástupem nacismu.

TEMNÝ OSUD DR. GACHETA

Vincent van Gogh je autorem i dalšího významného plátna nevyjasněné provenience. Jde o *Portrét doktora Gacheta*, který má za sebou velmi dramatickou minulost. Kromě toho, že byl několik let neznámý, prohlásil například jeho majitel, jistý japonský podnikatel, že se s ním nechá pohřbit; hrozilo tak, že tento skvost bude nenávratně zničen.

Po bankrotu tohoto Japonce se obraz opět ztratil z očí veřejnosti. V současnosti média spekulují o tom, že v případě, že by se plátno opět objevilo na trhu, vzbudilo by to takovou

pozornost, že by se mohlo jednat o jedno z nejdražších děl – a to právě kvůli příběhu, který se za více než sto let kolem tohoto obrazu vytvořil. Bohužel právě z důvodu nevyjasněného vlastnictví se ale tento olej na veřejnosti jen tak neobjeví. Obraz se v roce 1911 jako dar mecenáše Victora Mössingera dostal do Städtisches Kunstinstitut und Städtische Galerie ve Frankfurtu nad Mohanem. Před zničením jakožto odstrašujícího příkladu „zvrhlého umění“ jej zachránil prodej Franzi Koenigsovi, německému bankéři žijícímu v Amsterdamu. Tento prodej prý zprostředkoval sám Hermann Göring.

Případný prodej Portrétu doktora Gacheta by tak s největší pravděpodobností proběhl v tichosti na privátním trhu – mimo zraky dědiců původních majitelů, kteří by se mohli v případě aukčního prodeje přihlásit se svými nároky.

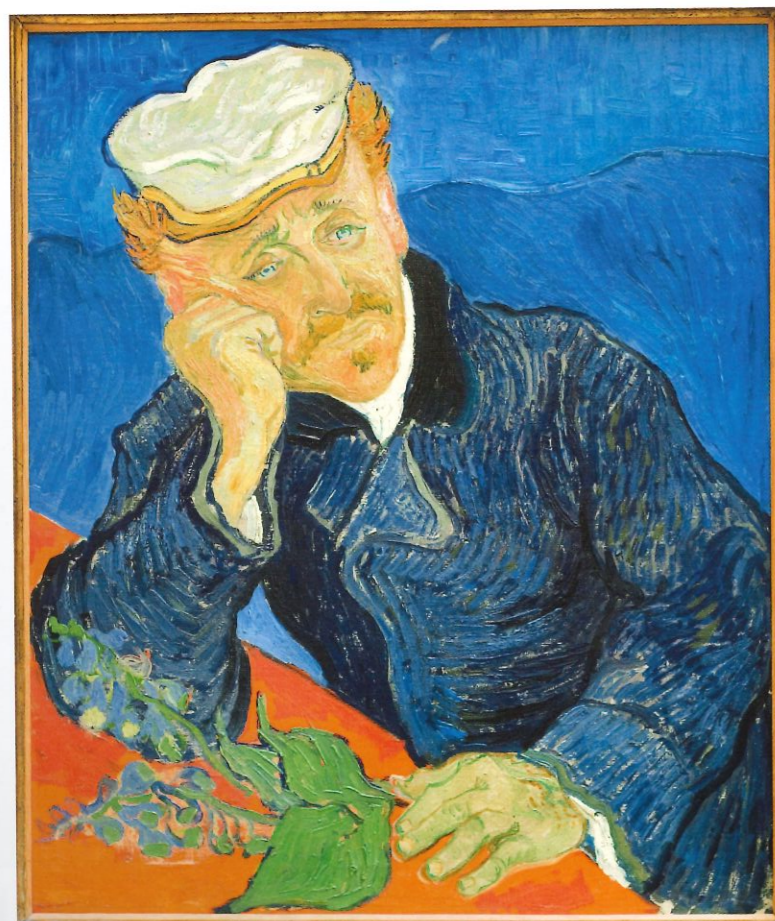
Trhem s uměním však hýbou i další kauzy. Steven Brooks zažaloval ve Spojených státech u Nejvyššího

Pavla Kosař je publicistka, specialista na výtvarné umění s bohatými zkušenostmi z celého světa

soudu aukční dům Sotheby's za to, že mu v roce 2004 prodal Alegorický portrét Diany zraněné Kupidem, jehož autorem byl francouzský malíř 18. století Louis-Michel van Loo, i přesto, že toto dílo pocházelo ze sbírky zakladatele gestapa, a je tím pádem bezcenné. Vzhledem k tomu, že obraz v roce 1939 ilegálně získal Hermann Göring, ani Sotheby's, ani

INZERCE A131003669

Možný budoucí nejdražší obraz světa: Portrét dr. Gacheta od Vincenta van Gogha

CONSEQ PARK

Velká Chuchle

Dlouholetá zkušenost s pořádáním VIP akcí.
Příjemné prostředí, kvalitní catering.
Více než stoletá historie závodíště.
VIP program, sázky, program pro děti.
Dvacet dostihových dní od dubna do října.
Termíny a další informace na
WWW.VELKA-CHUCHLE.CZ

DOSTIHY VE VELKÉ CHUCHLI JSOU ATRAKTIVNÍM MÍSTEM PRO NEFORMÁLNÍ SETKÁNÍ S PŘÁTELI A OBCHODNÍMI PARTNERY A RELAXACI NA KONCI VÍKENDU.

VE VIP ZÓNĚ TRIBUNY ZÁVODIŠTĚ NABÍZÍME POHODLNĚ ZAŘÍZENÉ PRIVÁTNÍ PROSTORY S KAPACITOU 20 – 250 OSOB S VÝHLEDEM NA DOSTIHOVOU DRÁHU.

NAVŠTIVTE NĚKTERÉ Z DOSTIHOVÝCH ODPOLEDNÍ. RÁDI SE O VÁS POSTARÁME.

DUBEN: 7 14 21 28
KVĚTEN: 5 12 19 26
ČERVEN: 2 9 23

Christie's dílo k prodeji nepřijmou a Sotheby's navíc odmítá Brookse odškodnit. Žádný renomovaný galerista či obchodník si taktéž pověst prodejem díla s takovýmto puncem „nezašpiní“.

Koncem ledna se tématu restitucí uměleckých předmětů v Německu věnoval časopis Spiegel. Téměř 70 let po válce se Německo stále nevyrovnalo s řadou původních majitelů zabavených uměleckých děl. Německá vláda nadále vlastní na dvacet tisíc zkonfiskovaných uměleckých děl. Již v roce 1945 byl zřízen tzv. Central Collecting Point (CCP), který byl pod správou britských a amerických jednotek. V jejich inventáři bylo kromě mnoha dalších děl i 4700 předmětů Hitlerovy a 4200 položek Göringovy sbírky. V případech, kdy dohledání původních majitelů nebylo složité, byly uloupené předměty vráceny ihned. Do roku 1950 to bylo zhruba 2,5 milionu děl. V roce 1948 pak byla agenda předána německým orgánům. Podle Spiegelu však na řadě pozic zůstali stejní lidé jako za války. Ti, co napomáhali zabavování uměleckých děl, se tedy po válce měli angažovat při dohledávání pů-

vodních vlastníků. Je jasné, že tento způsob restitucí nebyl nejšťastnější. Zhruba na 2000 předmětů pak bylo v roce 1966 nakonec zapůjčeno do muzeí a dalších státních institucí. Z dostupných dokumentů je zřejmé, že v 60. a 70. letech byla některá díla prodána pod cenou. V mnoha případech bylo navíc zanedbáno i předání výnosů z tohoto prodeje předchozím židovským vlastníkům a organizacím zastupujícím oběti holokaustu.

WIENER A ČESKÁ STOPA

V Rakousku se vypořádali s touto citlivou problematikou odlišně. Po skončení války evidovali téměř na 8,5 tisíce zabavených uměleckých předmětů. Původním majitelům se ale podařilo doložit jejich vlastnictví jen v 93 případech. Proto se po padesáti letech rakouská vláda uchýlila k prodeji zbývajících položek a výtěžek z aukce, která proběhla v roce 1996 – 11 milionů eur –, byl věnován organizacím sloužícím obětem nacismu.

Francouzský scénář zpočátku kopíroval ten německý. Do roku 1949 vrátila Paříž tři čtvrtiny z 61 tisíce uměleckých děl, jež byla spojenci navrácena do Francie. Další

Achtung, milovníci umění pochoduji!
Vprostřed říšský kancléř Adolf Hitler, po jeho levici muž č. 2, Hemann Göring

13,5 tisíce předmětů bylo prodáno v aukci a další dva tisíce byly vystaveny v muzeích. Francie se ale momentálně odhodlala ke vstřícnému kroku. Má v plánu dohledat židovské majitele všech dvou tisíc exponátů, které se nacházejí ve sbírkách Musée d'Orsay. Již dnes tak vrací sedm pláten, jež byla zabavena ve dvou židovských rodinách.

V průměru se však ve Francii vrací jen jedno dílo za rok. Namísto toho, aby instituce čekaly, než se původní majitelé či dědicové přihlásí, od letošního března začíná pracovat komise historiků, archivářů a kurátorů, kteří sami aktivně dohledávají provenienci u problematických předválečných děl. Vzhledem k době, která od druhé světové války uplynula, to v mnoha případech může být jedna z posledních šancí, jak dohledat původní vlastníky. Stopy původních majitelů zřejmě povedou až do Polska, Maďarska a zřejmě i do České republiky. Zatím se například ví, že jedno z vystavených pláten Pietera van Asche původně patřilo československému bankéři Josefu Wienerovi. Na odkrytí dalších tajemství se vztahem k naší zemi dosud čekáme. &